

วิเคราะห์การสอนประสมสระและพยัญชนะ

ส่วนประกอบสำคัญของการเขียนหนังสือไทยก็คือ ตัวพยัญชนะ ตัวสระ และเครื่องหมายวรรณยุกต์ ซึ่งสามารถจะนำมาประสมกันตามหลักเกณฑ์ให้เกิดเป็นคำในภาษาไทยได้ แบบเรียนหนังสือไทยทุกเล่มจึงสอนให้รู้จักตัวอักษรเหล่านั้นก่อน แล้วจึงสอนการประสมสระ พยัญชนะ เข้าเป็นคำไปตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเสนอตัวอักษร คำอธิบาย และลำดับการสอนในแบบเรียนต่าง ๆ ก็อาจมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันบ้าง แตกต่างกันบ้าง ในบทนี้ผู้วิจัย จึงจะเสนอการวิเคราะห์การสอนประสมสระและพยัญชนะในแบบเรียนหนังสือไทยที่รวบรวมมาวิจัยให้เห็นอย่างละเอียด

2.1 การสอนตัวสระและพยัญชนะ

2.1.1 เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนตัวสระและพยัญชนะ

ตำราภาษาไทยที่นำมาพิจารณานั้น พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนตัวสระและพยัญชนะได้ดังนี้

ก. จินตามณี เล่ม 1

- (1) เริ่มต้นด้วยคำภาษามาคี นมัสการพระพุทธคุณ ว่า นโม พุทธาย สิทธิ
- (2) เรียงรูปสระ ตั้งแต่ อ ถึง อะ รวม 20 รูป
- (3) เรียงตัวพยัญชนะทั้ง 44 ตัว โดยเริ่มตั้งแต่ ก จนถึง ฮ โดยวางให้เหลื่อมกันเป็น 3 บรรทัด ตัวอักษรสูงอยู่บรรทัดบนสุด ตัวอักษรกลางอยู่บรรทัดรองลงมา ตัวอักษรต่ำอยู่บรรทัดกลางสุด ตัวอย่างเช่น

ข ข ฅ ฌ
 ก ก จ ฉ ฎ ฏ
 ค ท ฒ ง ฆ ษ ญ ฎ ฏ ฑ ฒ ฌ¹

การเรียงตัวอักษรแบบนี้เป็นการสอนอักษร 3 หมู่ ความกับตัวพยัญชนะพร้อมกัน เลขที่ใ้คียว

(4) บอกวิธีอ่านตัวอักษรทั้ง 44 ตัว ว่าใ้ให้อ่านเป็นสองเสียง "ตัวอูบนมันหักใ้ให้อ่านออกเสียงสูงเสมอกันไป" ส่วนตัวที่เหลือ "ให้อ่านเสียงกลางเสมอไป"²

ธ. จินตามณี เล่ม 2

เหมือนกับจินตามณี เล่ม 1 ทุกประการ

ค. ประถม ก กา

(1) เริ่มต้นกล่าวถึงพยัญชนะทั้ง 44 ตัว โดยเรียงกันไปบนบรรทัดเดียวกัน ตั้งแต่ ก จนถึง ฮ

(2) เรียงรูปสระ ตั้งแต่ อ ถึง อะ รวม 16 รูป ไม่มีรูปสระ ฤ ฦ ฦ ฤ

ง. ประถมมาลา

(1) ไม่ได้เรียงรูปสระและพยัญชนะไว้ให้ มีแต่คำกาพย์อธิบายไว้ว่ามีรูปสระอะไรบ้าง และจำนวนพยัญชนะมีเท่าไร แบ่งออกเป็นไตรยางศ์อย่างไร

(2) แนวการสอนเป็นทำนองข้อสรุปสำหรับผู้มีความรู้เรื่องสระ พยัญชนะ มาเป็นอย่างนี้แล้ว

จ. อักษรนิติ

(1) เริ่มด้วยคำนำมีศัการพระพุทธคุณเช่นเดียวกับจินตามณี เล่ม 1-2

(2) เรียงรูปสระ เ จนถึง ะ รวม 20 รูป

¹จินตามณี เล่ม 1-2 กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตามณี และจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ (พระนคร: ศิลปาบรรณาคาร, 2512), หน้า 16.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

2.1.2 วิเคราะห์เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องสระและพยัญชนะ เมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบเรื่องสระและพยัญชนะจากตำราภาษาไทยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องสระและพยัญชนะในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารได้ดังนี้

(1) พระยาศรีสุนทรโวหารได้ยึดถือจินตภาพ และอักษรนิติเป็นหลักในการเรียบเรียงเนื้อหาเรื่องสระ โดยนำเนื้อหาจากตำราทั้งสองเล่มมารวมเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนเรื่องพยัญชนะนั้นท่านถือตามแบบอักษรนิติ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ระบบการเรียงพยัญชนะทั้งหมดไว้บนบรรทัดเดียวกันเป็นวรรค ๆ และการแบ่งพยัญชนะออกเป็นตอน ๆ รวม 6 ตอน นั้นเหมือนกับอักษรนิติทุกประการ

(2) ทางด้านแนวการสอนนั้น พระยาศรีสุนทรโวหารได้ยึดถือขั้นตอนตามแบบจินตภาพและอักษรนิติ โดยเริ่มกล่าวถึงรูปสระก่อน แล้วจึงสอนตัวพยัญชนะตามลำดับ สำหรับแนวการสอนเรื่องพยัญชนะนั้น ท่านถือตามแบบอักษรนิติ คือสอนเรื่องการแบ่งพยัญชนะออกเป็นวรรคเป็นตอน นอกจากนี้ท่านยังได้มุ่งสอนเรื่องไตรยางศ์โดยตรงอีกด้วย จะเห็นได้จากการแบ่งอักษร 3 หมู่ ส่วนแนวการสอนเรื่องสระนั้น ท่านได้อธิบายรูปสระทุกรูปอย่างละเอียด พร้อมทั้งแบ่งสระออกเป็นสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวอีกด้วย ซึ่งนับได้ว่า เป็นแนวการสอนที่ละเอียดกว่าจินตภาพและอักษรนิติ

(3) การแบ่งอักษร 3 หมู่ พระยาศรีสุนทรโวหารได้แบ่งออกเป็นอักษรสูง 11 อักษรกลาง 9 อักษรต่ำ 24 พร้อมทั้งเรียงตัวอักษรครบทุกตัวตามลำดับ ต่างกับตำราภาษาไทยชุดก่อนตรงที่ อักษรต่ำ 24 ตัวนั้น จินตภาพ เดิม 1-2 และอักษรนิติเรียกว่า "อักษรเสียงกลาง 24 ตัว อันเหลือจาก 9 ตัว"

2.2 การสอนเรื่องวรรณยุกต์

คำว่า "วรรณยุกต์" หรือ "วรรณยุกต์"⁶ ในตำราอักษรวิธีสมัยก่อนมีความหมาย

⁶พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร), มูลบทบรรพกิจ วรรณคดีนิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวยากรณ์พิจารณา พิศาลการันต์ (พระนคร, ศิลปาบรรณาคาร, 2510), หน้า 5.

กว้างกว่าที่ใช้กันในปัจจุบัน กล่าวคือ มีไค้หมายถึง เครื่องหมาย ๖ ๗ + เท่านั้น แต่ยังมี
หมายรวมถึงเครื่องหมายต่าง ๆ ที่ใช้กับตัวอักษรอีกด้วย เช่น เครื่องหมายแผ่นทอง ("),
ฟองมัน (๓) และทัณฑฆาต () เป็นต้น

2.2.1 เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องวรรณยุกต์

คำภาษาไทยที่นำมาพิจารณานั้น พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนว
การสอนเรื่องวรรณยุกต์ได้ดังนี้

ก. จินตคามณี เล่ม 1

(1) กล่าวถึงเครื่องหมายวรรณยุกต์ ๖ ๗ + ร่วมกับเครื่องหมายอื่น ๆ
ไว้ในคำประพันธ์ เมื่อแจกลูกและฉันทลักษณ์ 3 หมู่แล้ว ดังนี้

ส ศ ษ ฎ ษ	ไครทวิล
๖ ๗ + ฑินทุ	ชอบรู
ใ ไ ไลโดยจิน	คาแมน
คือว่าทาร์นั้น	ฉลาดแต่เมษา ⁷

(2) อธิบายเครื่องหมายวรรณยุกต์ ๖ ๗ + ร่วมกับเครื่องหมายอื่นอีกครึ่งหนึ่ง

ดังนี้

วิสัญชนี	:
พินทุเอก	:
พินทุโท	:
ทัณฑฆาต	:

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷ จินตคามณี เล่ม 1-2 กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตคามณี และจินตคามณีฉบับพระเจ้า
บรมโกศ (พระนคร: ศิลปบรรณาคาร, 2512), หน้า 26.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

ข. จินตามณี เล่ม 2

(1) กล่าวถึงเรื่องวรรณยุกต์ไว้ในคำประพันธ์ก่อนการแจกสุกและพยัญชนะ

ตามหมุด
ดังนี้

โทเอกเอนกวิธีวิธี
สูงต่ำของกับคัมพ์ทอนปรา

กตตรีแลจัตวา
กฎตามสำเนียงแสดง⁹

(2) เมื่อแจกสุกและพยัญชนะ 3 หมุดแล้ว ก็กล่าวถึงวรรณยุกต์อีกโดยกล่าวรวม
กับเครื่องหมายอื่นไว้ในคำประพันธ์ ว่า

โทเอกอิกตรีรัฐ
นฤคหิตหมายนา

หังคายคุแลจัตวา
ทัตพษฏาวิชาวิสัญชน¹⁰

ค. ประถม ก กา

แสดงรูปวรรณยุกต์ รวมกับเครื่องหมายอื่น ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่าง
ประกอบไว้หลังคำประพันธ์ "เรื่อง กข ก กา" เมื่อแจกสุกอักษรทุกตัวในแม่ ก กา แล้ว
ดังนี้

- ~ ทัตณะกาศ ไซอย่างกั
- ~ ไม้เอก ไซอย่างกั
- ~ ไม้โท ไซอย่างกั
- + กาดะภาค ไซอย่างเก
- ~ ทัตพษฏา ไซอย่างสงข
- ~ เลขแปด ไซอย่างกั
- ~ เลขเจ็ด ไซอย่างเจก¹¹

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 90.

¹¹ ประถม ก กา. ประถม ก กา ทัตอ่าน ปฐมมาลา อักษรนิติ (พระนคร:

ง. ประถมมาลา
กล่าวถึงเครื่องหมายวรรณยุกต์ร่วมกับเครื่องหมายอื่น ๆ ไว้ใน "คำกลอนใน
แมกน" ดังนี้

พินทุ	วาทิ	เป็นที่สำคัญ
โ โ	โคจรราวญไฝฝัน	" ๐
๑ 12		

จ. อักษรนิตี
กล่าวถึงเครื่องหมายวรรณยุกต์ไว้ในเรื่อง "เครื่องหมายใช้กับอักษร" ก่อน
การแจกดูและการผันอักษร ดังนี้

เครื่องหมายใช้กับอักษร

ไม้คอน	'	เอก
ขอ	"	โท
เลขเจ็ด	"	ตรี
ตีนกา	+	จัตวา
เลขแปด	"	คำยตุ

... 13

ฉ. คำรากภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร
กล่าวถึงเครื่องหมายวรรณยุกต์ไว้ในเรื่อง "วรรณยุกต์ 13" ก่อนการแจกดู
และผันอักษร ดังนี้

12 เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

13 เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

มีกฎแจที่จะอ่านคำได้เองโดยไม่ต้องฟังครู¹⁸

2.3.2 เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องการแจกลูก

ตำราภาษาไทยที่นำมาพิจารณานั้น พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องการแจกลูกได้ ดังนี้

ก. จินตคณิต เล่ม 1

(1) แจกลูกอักษร 3 หมู่ แม่ ก กา ทุกตัวอักษร เริ่มด้วยอักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ ตามลำดับ

(2) ยันอักษร 3 หมู่บางตัวด้วยวรรณยุกต์เอกและโท เริ่มด้วยอักษรสูง อักษรกลาง และอักษรต่ำ

(3) แจกลูกอักษรควบและอักษรนำบางตัว พร้อมกับยันวรรณยุกต์ด้วย

(4) ยันอักษรในแม่ กน กข และกม รวม ๆ กันมิได้แยกเป็นหมวดหมู่

(5) แจกลูกและยันอักษรบางตัวในแม่เกอย

(6) การแจกลูกในมาตราต่าง ๆ ไม่สมบูรณ์ ซาดแมกก กค และกข

ข. จินตคณิต เล่ม 2

(1) แจกลูกอักษรสามหมู่ทุกตัวอักษรทุกแม่ พร้อมทั้งยันอักษรด้วยวรรณยุกต์เอก โท ศรี และจัตวา

(2) แจกลูกอักษรควบบางตัว เช่น กร กข กว เป็นต้น

ค. ประถม ก กา

(1) แจกลูกอักษรทุกตัวเริ่มตั้งแต่ ก ถึง ฮ ในแม่ ก กา กข กค กน กข กม และเกย

(2) แทรกคำกลอนสอนอ่านเทียบในระหว่าง การแจกลูกแต่ละแม่

(3) แจกลูกอักษรควบบางตัวพอเป็นตัวอย่าง เช่น กร กข และ กว

¹⁸ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ง. ประถมมาลา

(1) กล่าวถึงการผันอักษรพอเป็นตัวอย่างไว้ใน "คำกลอนในแมง"

ตัวอย่างเช่น

ถ้าใส่ " " สองอัน อวารยพานสรศักดิ์
ให้ผันพยางพทางโคจร
ก็ ช ช หันหวาน 11 จำนวน
ใครครวญจงคิดทาง 19

(2) ไม่มีเนื้อหาการแจกลูก

จ. อักษรนิติ

(1) แจกลูกอักษร 3 หมู่บางตัวพอเป็นตัวอย่าง เริ่มด้วยอักษรกลาง อักษรสูง

และอักษรต่ำ

(2)ผันอักษรสูงบางตัวในแม่ ก กา กง กน กม และเกย พร้อมทั้งยกตัวอย่าง

คำศัพท์ประกอบ เช่น

... ขาง หยอกไซ่ขาง นี้คำสุภาพ
ขาง
ข่าง

คาวขาง นี้ใส่ไม้เอก ลิงข่าง นี้ใส่ไม้โท... 20

(3)ผันอักษรกลางบางตัวในแม่ ก กา กง กน กม และเกย พร้อมทั้งยก

ตัวอย่างคำศัพท์ประกอบ เช่น

19 ประถม ก กา ประถม ก กา หัดอ่าน ประถมมาลา อักษรนิติ (พระนคร:

ศิลปามบรรณาคาร, 2513), หน้า 110.

20 เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

... ก้ม ก้ม ก้มมือ นี้คำสุภาพ สีแดงก้ม นี้ใส่เอว
ก้มเกิน นี้ใส่โท... 21

(4) ยันอักษรคำบางตัวในแม่ ก กา กง กน กม และเกย พร้อมทั้งยก
ตัวอย่างคำศัพท์ประกอบ เช่น

... คน คน
คนดู นี้คำสุภาพ คนเหลว นี้ใส่เอว
คน
คนคว่ำหา นี้ใส่โท... 22

ฉ. คำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร

- (1) แจกดูอักษร 3 หมู่ ทุกตัว ครบทุกมาตรา
- (2) ยันอักษร 3 หมู่ ทุกตัว ครบทุกมาตรา
- (3) การแจกดูและการยันอักษร 3 หมู่ เริ่มด้วยอักษรสูง อักษรกลาง และ
อักษรต่ำ ในแม่ ก กา กง กน กค กด กบ กม และเกย ตามลำดับ โดยตลอดตั้งแต่ต้น
จนจบ

(4) แทรกภาพพระไชยสุริยาเป็นคำกลอนอ่านเทียบระหว่างการแจกดูอักษร
3 หมู่ ในแต่ละแม่

2.3.3 วิเคราะห์เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องการแจกดู
เมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบเรื่องการแจกดูจากคำราชาภาษาไทยทั้งหมดที่กล่าวมา
แล้ว พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องการแจกดูในคำราชาไทย
ของพระยาศรีสุนทรโวหาร ได้ดังนี้

21 เรื่องเดียวกัน, หน้า 155.

22 เรื่องเดียวกัน, หน้า 156.

(1) เนื้อหาการแจกลูกอักษร 3 หมู่นั้น พระยาศรีสุนทรโวหารอาจจะได้แนวจากประดุม ก กา ซึ่งเป็นตำราเล่มเดียวกันในชุดก่อนที่มีเนื้อหาการแจกลูกอักษรทุกตัว แต่การเรียบเรียงนั้นพระยาศรีสุนทรโวหารมิได้ถือตามประดุม ก กา กล่าวคือ ท่านได้แจกลูกอักษร 3 หมู โดยแจกลูกอักษรเป็นหมู ๆ ส่วนประดุม ก กา นั้น แจกลูกอักษรทุกตัวทีละแม่ ๆ และเนื้อหาการผันอักษร 3 หมู่นั้น พระยาศรีสุนทรโวหารอาจได้แนวจากจินตามณี เล่ม 1-2 และอักษรนิติ แต่ท่านได้นำเนื้อหาการผันอักษร 3 หมูมากล่าวอย่างละเอียดโดยผันอักษร 3 หมูทุกตัว ต่างกับจินตามณี เล่ม 1-2 และอักษรนิติที่ผันอักษร 3 หมูบางตัวเท่านั้น

(2) การแจกลูกและการผันอักษรเป็นคนละเรื่องกัน ในจินตามณี เล่ม 1 ได้จักรวมเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนในอักษรนิติได้แยกเรื่องทั้งสองออกจากกัน พระยาศรีสุนทรโวหารได้แบ่งแยกทั้งสองเรื่องออกจากกันให้เห็นอย่างชัดเจน ซึ่งอาจได้แนวมาจากอักษรนิติ

(3) การเรียบเรียงเนื้อหาการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู เป็นไปตามลำดับชั้นตอนอย่างมีระเบียบ โดยเริ่มต้นจากอักษรสูง อักษรกลาง และอักษรต่ำ ในแม่ ก กา กน กข กก กค กย กม และเลข ตามลำดับ

(4) พระยาศรีสุนทรโวหารมิได้นำเรื่องอักษรควบกล้ำมารวมไว้ใน การแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู ดังเช่น จินตามณี เล่ม 1-2 ทำให้เนื้อหาการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมูเป็นระเบียบยิ่งขึ้น มีผลให้ผู้เรียนได้เริ่มการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมูสะดวกขึ้น เพราะผู้เรียนจะเพ่งความสนใจไปที่การแจกลูกและการผันอักษร 3 หมูแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ต้องพะวงกับเสียงควบกล้ำ

(5) การแทรกภาพพระไชยสุริยาระหว่างการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมูแต่ละแม่นั้น พระยาศรีสุนทรโวหารอาจได้รับแนวความคิดจากหนังสือประดุม ก กา ซึ่งเป็นตำราภาษาไทยเล่มเดียวกันในชุดก่อนที่มีภาพพระสุริยาระหว่างการแจกลูกในแม่ต่าง ๆ

(6) การเรียกวิธีผันวรรณยุกต์อักษรสูง ว่า "ผันตั้งรูปทางโค" ดังข้อความที่ว่า

อักษรสูง 11 ซึ่งแจกออกเป็นแม่ ก กา นั้น ผันด้วยไม้
"ตัวหนึ่งเป็น 3 คำ เว้นแต่คำตาย 4 ตัว คือ ชี ชี ุ ชะ

พระยาศรีสุนทรโวหารอาจเรียกชื่อการผันวรรณยุกต์อักษรคำตามประณมมาลา เพราะในประณมมาลา ก็เรียกชื่อวิธีผันวรรณยุกต์อักษรคำ เช่นเดียวกันนี้ ถึงข้อความว่า

ฉวนต้นหันให้ของอน

เขนงาญชร

อันซ่อนอันชุกควร²⁷

(8) แนวการสอนการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่จากคำภาษาไทยฉบับก่อน ๆ ส่วนใหญ่เป็นไปในรูปของการยกตัวอย่างให้ผู้เรียนดูมากกว่าที่จะเป็นการฝึกฝนทักษะการอ่านอย่างจริงจัง ส่วนแนวการสอนของพระยาศรีสุนทรโวหารแตกต่างกับคำราเหล่านี้น กล่าวคือ การสอนการแจกลูกและผันอักษร 3 หมู่ มุ่งฝึกฝนทักษะการอ่านและการเขียนอย่างแท้จริง จึงเห็นได้จากการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่ ทุกตัว ทุกมาตรา

การสอนการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่ของพระยาศรีสุนทรโวหารนั้นเป็นการสอนแบบวิธีประสมสระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ ให้อ่านเป็นคำ²⁸ และการสอนโดยวิธีนั้นนี้ใคร่ผู้ให้ข้อสังเกตว่า

เนื้อหาของมุลบทบรรพกิจในส่วนที่ทำให้เสียเวลาในการฝึกหัดอ่าน พอสรุปได้ดังนี้

1. แจกคำที่ไม่มีความหมายให้อ่านเป็นจำนวนมาก ทำให้เสียเวลาอ่านคำที่ได้ก็ในรู้จักทั้งนี้ เพราะหนังสือนี้แจกพยัญชนะประสมสระ ผันวรรณยุกต์ และประสมตัวสะกดจนครบทุกตัว...²⁹

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

²⁷ประณม ก กา ประณม ก กา หัดอ่าน ประณมมาลา อักษรนิติ (พระนคร:

ศิลปาบรรณาคาร, 2513), หน้า 111.

²⁸วิฑูร โสภวงศ์, "แบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในรอบร้อยปีที่ผ่านมา,"

ปารจารย์สาร, 5, 2 (เมษายน - มิถุนายน, 2515), 11.

²⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

จะเห็นได้ว่า การเรียนเรื่องการแจกถูกและการผันอักษร 3 หมู่ โดยวิธีของ พระยาศรีสุนทรโวหารนั้น ก็จำเป็นต้องใช้เวลาเรียนนานเป็นธรรมดา ทั้งนี้ก็เพราะเรื่อง การแจกถูกและการผันอักษร 3 หมู่ นั้นเป็นลักษณะที่ประณีตของภาษาไทย ถ้าเรียนกันอย่าง ผิวเผินก็อาจจะไม่ได้ผล และเมื่อผู้เรียนได้เรียนโดยวิธีของพระยาศรีสุนทรโวหารอย่าง สมบูรณ์แล้วก็จะมีความรู้ในเรื่องเหล่านี้แม่นยำมาก สมดังคำกล่าวของบุพทรงคุณวุฒิที่ยกมา อ้างอิงต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ สุนชาติ สวัสดิ์กุล ได้กล่าวไว้ว่า "... เมื่ออ่าน หนังสือเหล่านี้มาครบถ้วนแล้ว คำในภาษาไทยทุกคำจะต้องผานสายตาและอยู่ในความทรงจำ ได้หมด รู้เรื่องของไตรยางศ์แม่นยำ รู้ว่าคำไหนควรอ่านอย่างไร ผันอย่างไร รู้คำเป็น คำตาย ..."³⁰

"แสงทอง" ได้กล่าวไว้ว่า "มูลบทบรรพกิจของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารย์บางกุ่ม) ... นับเป็นแบบเรียนที่แจกถูกไว้ละเอียดถี่ถ้วนกว้างขวาง เป็นเครื่อง ทำให้ผู้เรียนหนังสือไทยตามตำราชุดนี้มีความแม่นยำขึ้นใจในอักษรวิธีของภาษาไทย"³¹

หม่อมราชวงศ์ ทวงใจ ชุมพล ได้กล่าวถึงตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร ไว้ในประวัติของท่าน ในหนังสือ "นักเขียนชาวอักษรศาสตร์" ว่า

ในปี พ.ศ. 2482 ก่อนที่ข้าพเจ้าจะเข้าโรงเรียนนี้ ข้าพเจ้า อ่านและเขียนหนังสือไทยได้คล่องแคล่ว เพราะคุณตา (หม่อม- ราชวงศ์ โต จิตรพงศ์) ได้สอนให้อ่านหนังสือมูลบทบรรพกิจ

³⁰ ชุมชนภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บันทึกการบรรยาย เรื่อง ขอบกพรองในการศึกษาภาษาไทย เมื่อ 15 กรกฎาคม 2505, หน้า 128.

³¹ หลวงบุญमानพพาณิชย์, ภาษาและหนังสือ เล่ม 3 (พระนคร: โอเคียนส์โตร, 2505), หน้า 203.

จนจบเล่ม จึงสามารถอ่านหนังสือได้แตก และจำได้ว่าไม่เคย
เขียนคำบอกผิดเลย ...³²

อนึ่ง เกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการเรียนตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารนั้น
สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพได้กล่าวไว้ว่า "แบบเรียนหลวงคือมูลบทบรรพกิจเป็นต้น
ซึ่งใช้กันอยู่ในเวลานั้น จะต้องใช้เวลาเรียนในตำราฉบับหนึ่งจึงจะรู้ตลอดเล่ม"³³

การที่ต้องใช้เวลาเรียนนาน แต่หาได้ผลคุ้มค่าสมดังจุดมุ่งหมายของผู้แต่งตำราว่า
"เพื่อไว้สำหรับเป็นแบบให้กุลบุตรศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทย เป็นเครื่องเรื่องปัญญาให้ได้
ความฉลาด รู้ใช้อักษรแลไม่เอกโท ให้ลูกถ้วนชำนาญชัดเจนกว้างขวางเป็นคุณแก่ราชการ
สืบไป" ก็ไม่นับว่าเป็นการเสียหายแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี วิธีการสอนการแจกลูกของพระยาศรีสุนทรโวหารนั้น อาจจะมีได้เป็น
วิธีที่ดีที่สุด แต่ก็นับได้ว่าเป็นวิธีการสอนที่มีประโยชน์วิธีหนึ่ง ในประเทศไทยนั้นยังไม่มี
การศึกษา ค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนอ่านภาษาไทยเบื้องต้นอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จาก
รายงานการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 3 ของกรมสามัญศึกษา เรื่อง "บทเรียนจากการจัด
การศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา" ว่า "...วิธีสอนอ่านแก่เด็กประถมตอนต้น จนบัดนี้ก็ยังไม่
ใครบอกได้แน่นอนว่าวิธีการใดเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม วุฒิภาวะ ความพร้อมของเด็กไทย
มากที่สุด และเกิดผล มีประสิทธิภาพสูงสุด เท่าที่จะเป็นไปได้ ยังไม่มีใครคิดสร้าง"³⁴

³²แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, นักเขียน
ชาวอักษรศาสตร์ (พระนคร: โรงพิมพ์พิเศษ, 2515), หน้า 131-132.

³³วิพุธ โสภวงศ์ เรื่องเดิม, หน้า 21.

³⁴กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบ
ร้อยปีที่ผ่านมา (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2513), หน้า 369.

2.3.4 การสอนโดยใช้ภาพพระไชยสุริยา

พระยาศรีสุนทรโวหารได้นำภาพพระไชยสุริยาอันเป็นผลงานของสุนทรภู่มาใช้เป็น
คำกลอนสอนอ่านเทียบการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่ การที่ทานได้นำภาพเรื่องนี้มา
ใช้ในการฝึกอ่านนั้น มีผู้ให้เหตุผลว่า

... และนอกจากนี้ยังแทรกเรื่องภาพพระไชยสุริยา ซึ่งสุนทรภู่
แต่งไว้ในรัชกาลที่ 3 เขาไวคเวย ทั้งนี้เขาใจว่า พระยาศรี-
สุนทรโวหาร คงจะเห็นว่า ภาพพระไชยสุริยา เป็นบทประพันธ์
ที่ไพเราะ อ่านเข้าใจง่าย และเป็นคติ จึงนำมาบรรจุกไว้ใน
มูลบทบรรพกิจเป็นตอน ๆ ไป ตั้งแต่ แม่ ก กา จนถึง แม่ เกษ 35

เนื้อเรื่องขอกภาพพระไชยสุริยา

มีเมืองเมืองหนึ่งชื่อว่า "ภาราสาวะถ์" พระมหากษัตริย์ชื่อ พระไชยสุริยา
มีมเหสีชื่อ สุมาลี ในตอนต้นบ้านเมืองมีความร่มเย็นเป็นสุข ต่อมาข้าราชการประพฤติก
ทุจริตต่าง ๆ นานา เกิดอาเพศน้ำท่วมเมือง ผู้คนล้มตายลงเป็นจำนวนมาก พระมหากษัตริย์
พยามเสด็จ เรือหนีไปพร้อมกับข้าทาสบริวารที่เหลือ เรือแตกพวกที่ติดตามไปตายหมด พระ
ไชยสุริยากับนางสุมาลีขึ้นบกได้ พวกกันไปพักนอนใต้ต้นไม้ใหญ่ อาศัยผลไม้ป่าเป็นอาหาร ได้รับความ
ความทุกข์มาก พระอินทร์ส่งสารจึงแสดงธรรมให้ฟัง เมื่อทั้งสองพระองค์ได้ฟังก็เลื่อมใส
จึงถือศีลปฏิบัติธรรมะ จนในที่สุดก็บรรลุพระธรรมไป เสวยสุขบนสวรรค์ทั้งสองพระองค์

ผู้วิจัยได้ศึกษากภาพพระไชยสุริยาโดยตลอดแล้วเห็นว่า เหตุที่พระยาศรีสุนทรโวหาร
นำภาพเรื่องนี้มาใช้สอนอ่านเทียบคงเป็นเพราะ

(1) เนื้อเรื่องคล้ายนิทาน มีตัวละครเป็นกษัตริย์และมเหสี เหตุการณ์ในท้องเรื่อง
มีทั้งตื่นเต้นและสนุกสนาน และในตอนท้ายก็จบลงด้วยดี ดังนั้นเด็กในวัยเริ่มเรียนจึงสนใจ
เรื่องราวทำนองนี้เป็นธรรมดา

³⁵ คำนำ ของกรมศิลปากร ในคราวที่อนุญาตให้ศิลปินบรรณาการพิมพ์หนังสือมูลบท-
บรรพกิจ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2510.

(2) หากเป็นเรื่องราวชาติทั้งในน้ำและบนบก ตัวอย่างเช่น

(ก) จากพรรณาสัตว์ต่าง ๆ ในทะเล

... ปลากระโทโลมาราหู เทราปลาหู มื้ออยู่ในน้ำดำไป ...³⁶

และ

... เต่าแก่เขาแม่เสนา น้ำเข้าหูตา จระเข้เทรากราไป ...³⁷

(ข) จากพรรณาสัตว์ต่าง ๆ ในป่า

เห็นกว้างอย่างเขื่องขำเลื่องเคิน เหมือนอย่างนางูเขื่อง พระ
แสงสว่างข้างเคื่อง เขาสูงพุ่งหงของเวียง เวียงรองของ
เสียง สำเนียงท้าววังเวง กลางไพรโกชนันต์เสียง พังเสียง
เพียงเพลง ขเจงจำเรียงเวียงวัง ยุงทองรองกระโตงโห่งคัง
เพียงของกลองระสัง แตรสังข์สังข์สะคาอชานเสียง กะลึง
กะดางนางนูนนอนเรียง พระยาคลอเคื่อง แอนเอียงอิโกง
โห่งเพง คอนทองเสียงรูงปองเปง เพลันวังเวง อีโกง
เรียงรูงดองเชิง ผุงละมั่งปึงคินกินเพูลิง คางแข็งแรงเรียง
ขิ้นเบ็งปึงท้าวท้าวโห่ง ปาสุงยุงยงขางโห่ง อึงคินึงนึ่งโห่ง
โห่งกับ เสนน้ำดำไป³⁸

(ค) จากพรรณาสัตว์ไม่ในป่า

ขึ้นกงจงจำสำคัญ หังกนปนกับ ราชพรรณมิ่งไม้ในคอง ไกร
กรางยงยุงสูงระหง คดิงปูลิงปริงประยง คุนทรสูงกลิน
ผินผาง มะม่วงพดงพดงของนาง หลอนเกลื่อนเดือนทาง
กิมพดาง เคินพดางหวางเนบ³⁹

³⁶พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เรื่องเคิน, หน้า 23.

³⁷เรื่องเคียวกัน, หน้า 24.

³⁸เรื่องเคียวกัน, หน้า 38.

³⁹เรื่องเคียวกัน หน้าเคียวกัน.

จากต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ขอมทำให้ผู้เรียนสนใจ เพลิดเพลิน เพราะเด็กในวัยนี้ขอมสนใจธรรมชาติรอบ ๆ ตัวอยู่แล้ว พระยาศรีสุนทรโวหารคงสังเกตเห็นประโยชน์ข้อนี้เป็นอย่างดี

(3) คำประพันธ์ที่ใช่ และการเรียบเรียง

ภาพพระไชยสุริยานี้ สุนทรภูได้ตั้งใจแต่งขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบสอนอ่านโดยเฉพาะ คำประพันธ์ที่ใช่เป็นภาพทั้งสิ้น ไคแก ภาพยานี้ ภาพย่นมิ่ง และภาพสุรางคนางค์ ทั้งนี้ก็เพราะคำประพันธ์ประเภทภาพมีฉันทลักษณ์ที่ไม่ซับซ้อนนัก กล่าวคือ มีลักษณะบังคับเพียงคำกับสัมผัสเท่านั้น ไม่บังคับ ตรี อนุ เอก โท จึงนับได้ว่าเป็นคำประพันธ์ที่เหมาะสมในการสอนอ่านนักเรียนระดับนี้มาก

ส่วนในด้านการเรียบเรียงนั้น สุนทรภูได้เรียบเรียงเนื้อหาเป็นตอน ๆ ในแต่ละตอนก็ใช้ตัวสะกดในมาตราต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่แม่ ก กา จนถึงแม่เกย การเรียบเรียงเช่นนี้ทำให้ผู้แต่งมีโอกาสเลือกถ้อยคำมาใช้ได้อย่างจำกัด แต่สุนทรภูก็แต่งได้อย่างไพเราะรวมทั้งเนื้อหาในแต่ละตอนก็สัมพันธ์กันเป็นอย่างดี - นับว่าเป็นการแต่งที่ต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมาก

พระยาศรีสุนทรโวหารคงตระหนักดีว่า ภาพพระไชยสุริยาเป็นภาพที่สุนทรภูได้ตั้งใจแต่งขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบสอนอ่านอย่างแท้จริง มีตัวสะกดครบทุกมาตรา และที่สำคัญที่สุดก็คือ เมื่อนำภาพเรื่องนี้มาแทรกไว้ระหว่าง การแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่ ในมาตราต่าง ๆ แล้วก็จะกระทำได้อย่างสะดวกยิ่ง โดยยังคงรักษาเนื้อหาและรูปแบบตามต้นฉบับเดิมไว้ได้ทุกประการ

การที่พระยาศรีสุนทรโวหารนำภาพพระไชยสุริยามาเป็นคำกลอนอ่านเทียบก็ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ส่วนในด้านคติธรรมนั้น พระยาศรีสุนทรโวหารคงมีตั้งใจให้ผู้เรียนรับรู้หรือศึกษา ทั้งนี้ก็เพราะคติธรรมที่แฝงอยู่ในภาพเรื่องนี้ก็ถึงเกินความเข้าใจของผู้เรียนในระดับนี้ อาทิเช่น ชำราชการทูตขอมทำให้บ้านเมืองฉิบหายล่มจม หรือการประหลาดิธรรมยอมส่งผลให้บุคคลได้รับความสุข เป็นต้น

อนึ่ง การที่พระยาศรีสุนทรโวหารได้นำภาพพระไชยสุริยามาแทรกไว้เป็นตอน ๆ ระหว่างการแจกลูกและการผันอักษร 3 หมู่ ในแต่ละแม่ เมื่อพิจารณาคุณค่าประพันธ์

ที่แทรกมาแต่ละตอนแล้วก็จะพบว่า แมดโดยคำทั้งหมดที่ใช้เป็นไปตามแม่ต่าง ๆ แต่ก็จะมีเรื่อง
อื่นซึ่งยังมีโคลงหรือพูดถึงปนเข้ามาด้วย เช่นในการแจกลูกของแม่ ก ก ก็ยังมีคำจำนวน
ไม่น้อยซึ่งมีพยัญชนะต้นเป็นอักษรควบ ทั้งแท้และไม่แท้ และยังมีคำที่ใช้อักษรนำด้วย ดังตัวอย่าง

สระสุสะ จะขอไหว พระศรีไตรสระระณ พนมแลกรูบา
เพราะคำในสามัญ ขาเจาเอา ก ข เขามา ก ก ก มี
แกไขในทานี้ คิมคือยาศรีชา ...

พระไชยสุริยาภูมิ พวพระมะเหสี มาทีในลำสำเภา, เจ้า
ปลาทูไปไมเบ นารีที่เียว ก็เอาไปในเกตุมา, เถาแก
เขาแม่เขมา เสนีเสนา ก็มาในลำสำเภา คิม่าพันใบใสุเสา
วายุพาญเพลา ลำเภาที่ใช้ไปไป เกตุรามาในน้ำไหล คำ
เขาเปลวใจ ทีในมหาวิรี พะสุธาอาไศรยไมมี ราชานารี
อยู่ที่พระแกลแลดู ... 40

นอกจากคำกลอนอ่านเทียบในแม่ ก ก แล้ว ยังพบว่าคำกลอนอ่านเทียบตั้งแต่
แมงก จนถึงแมงกย ก็มีคำที่ประสมด้วยอักษรควบและอักษรนำเป็นจำนวนมาก ซึ่งคำเหล่านี้
ผู้เรียนยังไม่ได้เรียนมาก่อน ดังนั้นผู้เรียนก็จะอ่านคำดังกล่าวไม่ถูกต้อง ดังที่ "แสงทอง"
โคลกลาวไว้ว่า

... โดยที่เพียงนี้ผู้เรียนยังไม่ได้เรียนถึง หู และ อ นำ กับ
พยัญชนะควบ การอ่านรอยกรอนนั้นจะใหญ่ถูกต้องเป็น จะ ขอ
ไห รุอ พอ ระ คอ รี ไค รุสุ สรุ ระ ภา ฯ
และเขามาต่อ ก ก นั้น คำว่าหู อยู่ในแม่เกย จึงเป็นอัน
หลงเขามา หากแต่ผู้เรียนยังไม่รู้ถึงรอยกรอนทั้งหมดเป็นอัน
ต้องอ่านไปตามครุบอกไว้ 41

การที่มีคำที่ประสมด้วยอักษรควบและอักษรนำอยู่ในเนื้อเรื่องกาพย์พระไชยสุริยานั้น
ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการอ่านอย่างแน่นอน กล่าวคือ ผู้สอนก็จะต้องเสียเวลาสอนคำ

40 เรื่องเดียวกัน, หน้า 23.

41 หลวงบุญमानพพานิชย์ เรื่องเดิม, หน้า 206.

ใหม่ ๆ เหล่านั้น และผู้เรียนก็ยอมใช้เวลามากในการฝึกฝนการอ่าน แต่อย่างไรก็ดี คำที่
นัก เรียนยังไม่เคยเรียนมาก่อนมีซ้ำกันอยู่หลายคำ ซึ่งผู้สอนก็คงต้องสอนเฉพาะคำแรก ๆ
เท่านั้น คำต่อ ๆ ไปนักเรียนก็จะอ่านเองได้

ถึงแม้ผู้เ้า เรื่องอักษรควม อักษรนำ จะเป็นอุปสรรคในการสอนอ่านภาพพระไชย-
สุริยา ก็ยังมีใ้ควาผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการอ่านจากภาพเรื่องนี้โดยลพอสสมควร แม้จะไม่
สมบูรณ์เลยทีเดียวกก็ตาม

ประการสุดท้ายที่จะพิจารณากภาพพระไชยสุริยาก็คือ บทอศจรรย "อินทราวุธ"
โลกลาวถึงบทอศจรรยในวรรณคดีไทยไว้ในบทความเรื่อง "บทอศจรรยเป็นลักษณะการ
ประพันธ์ของชนชั้นที่ทักทักตนเป็นสมมติเทวดา" ตอนที่งวัก "... ยังมีภาพยกสอนของเรา
อีกมากที่สอนให้ เห็นภาพอินทราวุธที่นอนอยู่ในตอนที่ รับความอศจรรย..."⁴²

ถ้าเป็นจริงเช่นคำกลาวนั้น ภาพเรื่องนี้ก็ไม่นานนำมาให้เด็กเรียน แต่ผู้เ้าโดยเรียน
คำภาษาไทยเล่มนี้และได้อ่านบทอศจรรยบทนี้แล้วก็แสดงความเห็นไว้ต่าง ๆ กัน คงจะ
ยกตัวอย่างมาอ้างอิงต่อไปนี้

"แสงทอง" โลกลาวไว้ว่า

... การเรียนอย่างนั้นสำหรับข้าพเจ้า คงเป็นการขื่นใจยิ่งกว่า
อ่านหนังสือแตก เพราะเป็นปกวิสัยที่ข้าพเจ้าและทั้งเด็ก ๆ
รวมชั้น , เมื่อจากโรงเรียนมาบ้านก็ยอมท่องจำกลอนประกอบ
"แม่" , ตาง ๆ ในทุกอิริยาบถที่ไม่ได้ทำอะไรอื่น ยกตัวอย่าง
ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าวิ่งร้องทูลแม่มากว่าขุนคนุอศจรรยหนาบาน ,
ตลอดหลังบ้าน , แม่คอหนาแซกหรือที่ญาเยี่ยมเยียม , ญาติผู้ใหญ่
จนมารดาข้าพเจ้าถึงกับเอ็ดเอาโดยที่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าทำอะไร
ผิด ก็ลาวอีกนัยหนึ่งก็คือ ข้าพเจ้าเรียนจำเพียงว่าใครจะไป
เท่านั้น ไม่ใคร่รู้สึกนึกเด็ยว่า คำกลอนประกอบแม่ ก , ก , ก ที่
เริ่มตั้งแต่ สะหุสะ จบไหว ไปจนตลอดแม่นั้นพูดถึงเรื่องอะไร

⁴²ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย, ข้อคิดจากวรรณคดี (พระนคร:
เจริญวิทยการพิมพ์, 2518), หน้า 65.

เพราะฉะนั้นก็ควรรับได้ว่า จนกระทั่งอ่านจบแม่ เกยแล้ว
ข้าพเจ้าไม่รู้เรื่องพระไชยสุริยาเลย ตั้งแต่ตนจนปลาย แต่
ความเจ๋งตาขี้ใจนั้นเอง เป็นเครื่องทำให้เห็นลายลักษณ์อักษร
ที่อื่นแล้วก็อ่านออกหมด บรรดาอย่างทีสกคในมุขมพบรรพกิจ⁴³

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในการสัมมนาอาจารย์
ผู้สอนภาษาไทยระดับวิทยาลัยครู ว่า

(ผู้เข้าสัมมนาดำเนินการจะเริ่มสอนบทกวีสุรารักษ์ในชั้นไหน
และให้ข้อคิดความ กนในบทกวีที่มีประสบการณ์ในเรื่องเหล่านี้อย่าง
กว้างขวาง แล้วจะทำอย่างไร)

อาจารย์บุญเหลือ สอนชั้นไหนก็ได้ค่ะ เพราะคนรุ่นคตินั้น
เรียนมุขมพบรรพกิจกัน, คตินั้นอ่านมุขมพบรรพกิจตั้งแต่อายุ 4
ขวบ อ่านหนังสือออกก่อนที่จะเต็ม 5 ขวบ คตินั้นก็อ่านไป

ขึ้นกบพ้อสุรารักษ์	เสียงกริ่งกรับขึ้น เขาหลวง
นกหกตกกรังรวง	สัตว์ทั้ง ปวงจงจูงนบ
แดนคินดินมนุษย์	เสียงดังคุประโคมโคลง
คึกกว่านบ้านเรือนโรง	โคลง เกลง เกลื่อน เขย่อนเงน

นี่คตินั้นอ่านได้ตั้งแต่ 5 ขวบ แต่ไม่รู้เลยว่าแปลว่าอะไร ...
พวกเรา 5-6 ขวบ ก็ร้องกัไปมันสนุกดี พวกผู้ใหญ่เขาก็
เจ๋ง ๆ มาเขาใจความหมายเมื่ออยู่มหาวิทยาลัยจุฬาฯ
แล้ว เด็กมันไม่เคยครอนทรอก เพราะมันไม่มีประสบการณ์⁴⁴

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า บทกวีสุรารักษ์ในกาพย์เรื่องนี้จึงไม่น่าจะเป็นพิเศษเป็นภัยแก่ผู้เรียนแต่
อย่างไร

⁴³ หม่อมหลวงบุญมานพพานิชย์ เรื่องเดิม, หน้า 199-200.

⁴⁴ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, คำบรรยายในการสัมมนาอาจารย์วิชา
ภาษาไทย (พระนคร: ศุภสภา, 2518), หน้า 205.

2.4 การสอนเรื่องอักษรควบ

2.4.1 เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องอักษรควบ
คำภาษาไทยที่นำมาพิจารณาในที่นี้จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนว
การสอนเรื่องอักษรควบไว้ดังนี้

ก. จินตคามณี โฉม 1

(1) แจกดูกลและผันอักษรควบบางตัว เช่น กล, กว, คร, ขว, ปร, คจ,
กร และ กว เป็นต้น

(2) แจกดูกลและผันอักษรควบรวมกับการแจกดูกลและผันอักษร 3 หมู่
ตัวอย่างเช่น

หม		ล	
หม	ล		
หม		ล	
	กล		กว
กล	กล	กว	กว ... 45

(3) แจกดูกลและผันอักษรควบรวมกับอักษรนำ ตัวอย่างเช่น

...	หนา		หนา		ขวา
	หนา	หนา	หนา	ขวา	
	หนา		หนา		ขวา ... 46

⁴⁵ จินตคามณี โฉม 1-2 กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตคามณี และจินตคามณีฉบับพระเจ้า
บรมโกศ (พระนคร: ศิลปบรรณาคาร, 2512), หน้า 21.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

ฉ. คำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร

(1) แจกดูอักษรควบที่เป็นอักษรกลาง 4 ตัว ไค แก ก จ ต ป และอักษรคำ
3 ตัว ไค แก ก ท พ

(2) แยกการแจกดูอักษรควบออกจากอักษร 3 หมู่ และอักษรนำโดยเค็ดขาด

(3) แจกดูอักษรควบตั้งกล่าวอย่างละเอียดตั้งแต่แม่ กา จนถึงแม่ เกย

(4) เมื่อแจกดูอักษรควบแต่ละตัวแล้วก็รวบรวมคำศัพท์ที่มีใช้ไว้ทุกครั้ง

ตัวอย่างเช่น

ตัว (ก) กับตัว (ร) ประโยคกันแจกดังนี้

กร กว กวิ กรี กรือ กฐ กฏ เกร แกร ไกร ไกร
ไกร เกรา กรำ กระจ ... 49

ต่อนั้นก็แจกแม่กนไปจนถึงแม่เกย แล้วรวบรวมคำศัพท์ไว้ดังนี้

ตัว (ก) ควบกับตัว (ร) แม่ ก กา ไคคำใช้ 13 คำ
คือ จักรา ตะกรำ จักรกรี่ เอาใบไม้กรู วังกรู ต้นไกร ไกรธา
นอนไกร กันเกรา กรากกรำ กระจดา กระจดี กระจลำกร 50

2.4.2 วิเคราะห์เนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องอักษรควบ

เมื่อได้พิจารณาเปรียบเทียบเรื่องอักษรควบจากคำราชาภาษาไทยทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว
พอที่จะสรุปเนื้อหา การเรียบเรียง และแนวการสอนเรื่องอักษรควบในคำราชาภาษาไทยของ
พระยาศรีสุนทรโวหารได้ดังนี้

(1) ในคำนำเนื้อหาการแจกดูอักษรควบในแม่ต่าง ๆ ตั้งกล่าวมาแล้วนั้น
พระยาศรีสุนทรโวหารอาจได้แนวความคิดมาจาก ประถม ก กา ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า เนื้อหา
การแจกดูอักษรควบในประถม ก กา นั้นละเอียดกว่าตำราเล่มอื่น ๆ ถึงแม้จะไม่มีได้

49 พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เรื่องเดิม, หน้า 166.

50 เรื่องเดียวกัน, หน้า 167.

แจกดูอักษรควบทุกตัว แต่ก็ได้แจกดูในแม่ต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยเริ่มจากแม่ ก กา, กก, กง, กค, กน, กบ, กข และเกย

นอกจากนี้หลักฐานที่นำมาอ้างอิงได้อีกอย่างหนึ่งก็คือ ในประณม ก กา ผู้แต่งได้รวมอักษรควบไม่แท้ "ทร" ไว้ในเนื้อหาการแจกดูอักษรควบแท้ และในคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารท่านก็ได้รวมอักษรควบไม่แท้ "ทร" ไว้กับเนื้อหาอักษรควบแท้เช่นเดียวกันในประณม ก กา

(2) พระยาศรีสุนทรโวหารน่าจะแยกอักษรควบแท้กับอักษรควบไม่แท้ออกจากกัน ทั้งนี้ก็เพราะเสียงของอักษรควบทั้งสองชนิดนี้ต่างกัน การรวมอักษรทั้งสองชนิดไว้ด้วยกันอาจทำให้ผู้เรียนสับสนวุ่นวาย และก่อให้เกิดปัญหาในการฝึกอ่านได้

(3) นอกจากอักษรควบไม่แท้แล้ว พระยาศรีสุนทรโวหารยังได้รวมอักษรนำบางตัวไว้กับเนื้อหาอักษรควบด้วย ดังจะเห็นได้จากการแจกดูอักษรนำ "จร" ใน "(จ) ประโยค" ซึ่งอักษรนำก็เป็นคนละเรื่องกับอักษรควบ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า เนื้อหาเรื่องอักษรควบในคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารจึงยังไม่สมบูรณ์และไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร

(4) การที่พระยาศรีสุนทรโวหารได้แยกเนื้อหาอักษรควบออกจากอักษร 3 หมู่ และอักษรนำนั้น อาจได้แนวความคิดจากประณม ก กา ซึ่งเป็นตำราเล่มเดียวในชุดก่อนที่แยกอักษรควบออกจากอักษร 3 หมู่ และอักษรนำ

(5) ในด้านการเรียบเรียงอักษรควบนั้น พระยาศรีสุนทรโวหารได้ใช้วิธีการเดียวกันโดยตลอด กล่าวคือ เริ่มแจกอักษรที่ควบกับ ร, ล, ว ในแม่ ก กา, กข, กง, กก, กค, กบ, กข และเกย ตามลำดับ เมื่อแจกดูอักษรควบแต่ละตัวครบทุกแม่แล้ว ก็รวบรวมตัวอย่างคำศัพท์ที่ใช้อักษรควบไว้ในแต่ละแม่ทุกครั้งตามลำดับ

(6) แนวการสอนอักษรควบมุ่งฝึกฝนทักษะการอ่านอย่างแท้จริง ดังเห็นได้จากรายละเอียดเรื่องเนื้อหาที่เลือกนำมาแล้ว ต่างกับคำราชาภาษาไทยที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่แนวการสอนมักเป็นไปในการแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักอักษรควบพอเป็นตัวอย่างเท่านั้น

(7) นอกจากนี้แล้ว แนวการสอนอักษรควบของพระยาศรีสุนทรโวหารยังมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้อักษรควบ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในการเขียนหรือการพูด

อย่างแท้จริง

2.5 เทียบการวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์

2.5.1 หน่วยเสียงในภาษาไทย

เสียงพูดในภาษาไทยประกอบด้วยเสียง 3 ประเภท คือ 1. เสียงสระ 2. เสียงพยัญชนะ และ 3. รัศับเสียงวรรณยุกต์⁵¹ และเสียงที่เปล่งออกมานั้นแบ่งเป็นเสียงก้องและเสียงไม่ก้อง สระเป็นเสียงก้องทุกตัว ส่วนพยัญชนะมีทั้งเสียงก้องและเสียงไม่ก้อง⁵²

เมื่อพิจารณาถึงการออกเสียงแล้ว เสียงสระจะออกไค่กายกวาพยัญชนะ เพราะเวลาออกเสียงลมจะพุ่งออกมาไค่สะดวก ไม่มีอวัยวะส่วนใดมาปิดกั้นลมเหมือนเสียงพยัญชนะ⁵³ ส่วนเสียงวรรณยุกต์หรือรัศับเสียงสูงต่ำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับเสียงก้อง ซึ่งในภาษาไทยก็ไค่แก่เสียงสระ

ฉะนั้นการสอนเรื่องหน่วยเสียงในภาษาไทยตามลำดับความยากง่ายในการออกเสียงก็ควรเริ่มด้วย สระ วรรณยุกต์ และพยัญชนะ แต่พระยาศรีสุนทรโวหารเริ่มต้นด้วยสระ ทยอด้วยพยัญชนะ และวรรณยุกต์ ทั้งนี้ว่าเป็นการขัดกับหลักภาษาศาสตร์อยู่มาก

2.5.2 เสียงพยัญชนะต้น : อักษรควบ

ในภาษาไทยถือว่า เสียงพยัญชนะควบกล้ำแท้มีเพียง 12 เสียง ไค่แก่⁵⁴

⁵¹กาญจนา นาคสกุล, "การออกเสียง," ศิลปการใช้ภาษา (พระนคร: คุรุสภา, 2517), หน้า 45.

⁵²พระยาอนุমানราชชน, นิรุกติศาสตร์ ภาค 1 (พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2499), หน้า 120.

⁵³ประสิทธิ์ กาพย์กลอน, การศึกษารายภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 74.

⁵⁴ชุมนุมภาษาไทย, คุรุสภา, คำบรรยายภาษาไทยขั้นต้น (พระนคร: คุรุสภา, 2513), หน้า 22-23.

1. กร
2. กค
3. กว
4. คค, ขค
5. กร, ขร
6. คว, ขว
7. ตร
8. ทร
9. พล, ผล
10. พร
11. ปล
12. ปร

ในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารมีเสียงพยัญชนะควบกล้ำครบทั้ง 12 เสียง ถูกต้องตามหลักสัทศาสตร์ แต่เนื้อหาอักษรควบยังไม่สมบูรณ์ทีเดียว เพราะเสียง คค, ขค ขาดตัวอย่างที่เขียนด้วยตัว ขค, เสียง กร, ขร ขาดตัวอย่างที่เขียนด้วยตัว ขร, เสียง-คว, ขว ขาดตัวอย่างที่เขียนด้วยตัว ขว และเสียง พล, ผล ขาดตัวอย่างที่เขียนด้วยตัว ผล

การที่ตัวอย่างอักษรควบดังกล่าวขาดหายไปเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับความรู้ในเรื่องนี้กว้างขวางเท่าที่ควร จึงนับเป็นข้อบกพร่องได้ประการหนึ่ง

2.5.3 การประสมสระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์เข้าเป็นพยางค์

ในภาษาไทย โครงสร้างของพยางค์อาจจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) โครงสร้างของคำพยางค์เดี่ยว
- (2) โครงสร้างของคำสองพยางค์
- (3) โครงสร้างของคำสามพยางค์ขึ้นไป⁵⁵

⁵⁵ประสิทธิ์ กาพย์กลอน เรื่องเดิม, หน้า 94.

แต่ในที่นี้จะพิจารณาโครงสร้างของคำพยางค์เดี่ยวเท่านั้น เพราะการประสมสระ
พยัญชนะ และวรรณยุกต์ เข้าเป็นพยางค์ในการแจกดูอักษร 3 หมู่ ในตำราภาษาไทยของ
พระยาศรีสุนทรโวหารเป็นคำพยางค์เดี่ยว

โครงสร้างของคำพยางค์เดี่ยวนั้น จำแนกออกเป็น 3 ชนิด ใ้ดังนี้⁵⁶

- (1) จำแนกโดยยึดเสียงพยัญชนะอยู่หน้าพยางค์เป็นหลัก
- (2) จำแนกโดยยึดเสียงสระอยู่หน้าพยางค์เป็นหลัก
- (3) จำแนกโดยยึดเสียงพยัญชนะท้ายพยางค์เป็นหลัก

ในแต่ละชนิดก็มีการกระจายของเสียงในพยางค์เป็นระบบ ซึ่งหมายถึงโครงสร้าง
ของพยางค์และในแต่ละระบบก็มีลักษณะของโครงสร้างเป็นแบบต่าง ๆ กันดังนี้

ชนิดที่ 1 จำแนกโดยยึดเสียงพยัญชนะอยู่หน้าพยางค์เป็นหลัก การกระจาย
ของเสียงในพยางค์มี 4 ระบบ ระบบละ 2 แบบ รวม 8 แบบ ดังนี้⁵⁷

ระบบที่ 1 มี 2 แบบ ไ้แก่ / พสว / เชน มี ป่า เป็นต้น / พสว /
เชน ราน ช่าง เป็นต้น

ระบบที่ 2 มี 2 แบบ ไ้แก่ / พสว / เชน ปตา ครู เป็นต้น
/ พสว / เชน ปราบ กอม เป็นต้น

ระบบที่ 3 มี 2 แบบ ไ้แก่ / พสว / เชน เกรือ เกลือ เป็นต้น
/ พสว / เชน เกรียม เปลือก เป็นต้น

ระบบที่ 4 มี 2 แบบ ไ้แก่ / พสว / เชน เรือ เมื่อ เป็นต้น
/ พสว / เชน รวม เกือบ เป็นต้น

ชนิดที่ 2 มี 2 ระบบ 4 แบบ ไ้แก่ / สว / , / สว / , / สว /
และ / สว /⁵⁸

56 เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

57 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

58 เรื่องเดียวกัน, หน้า 97.

ชนิดที่ 3 มี 2 ระบบ 4 แบบ ได้แก่ / พสวพ / , / พพสวพ / ,
/ พสสวพ / และ / พพสสวพ /⁵⁹

- พ หมายถึง พยัญชนะเดี่ยว
- พพ หมายถึง พยัญชนะประสม
- ส หมายถึง สระเดี่ยว
- สส หมายถึง สระประสม
- ว หมายถึง เสียงวรรณยุกต์⁶⁰

2.5.3.1 การประสมสระกับพยัญชนะ

เมื่อได้พิจารณาการประสมสระกับพยัญชนะในคำภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารแล้วพอสรุปได้ดังนี้

(1) การประสมสระกับอักษร 3 หมู่ เข้าเป็นพยางค์ในแม่ ก กา การกระจายของเสียงในพยางค์มี 2 แบบ ดังนี้

(ก) แบบ / พสว / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยวเสียงยาว เช่น ก กา ก็ ก็ ฎ ฎ แอ แอ โก เป็นต้น

(ข) แบบ / พสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยวเสียงสั้น เช่น กะ ก็ ฎ เป็นต้น

(2) การประสมสระกับอักษร 3 หมู่ เข้าเป็นพยางค์ในแม่ กน, กง, กก, กค, กข และกม การกระจายของเสียงในพยางค์แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ดังนี้

(ก) แบบ / พสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่ กับสระเดี่ยวและตัวสะกดตัว น, ง, ก, ค, ข และ ม เช่น

- ชน ชัน ชาน
- ขง ขัง ขาง

59 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

60 เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

ชก ชาก ไชก

ชค ชัก ชาค

ชบ ชับ ชาบ

ชม ชัม ชาม เป็นต้น

(ข) แบบ / พสสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระประสม และตัวสะกดตัว น, ง, ก, ค, บ และ ม เช่น

ชวน เขียน เขื่อน

ชวง เขียง เขื่อง

ชวก เขียก เขือก

ชวค เขียค เขือก

ชวบ เขียบ เขือบ

ชวม เขียม เขื่อม

(3) การประสมสระกับอักษร 3 หมู่ เข้าเป็นพยางค์ในแม่เกย การกระจายของเสียงในพยางค์ แบ่งออกได้เป็น 4 แบบ ดังนี้

(ก) แบบ / พสว / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยว เช่น

เชอ เป็นต้น

(ข) แบบ / พสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยวและตัวสะกด เช่น เชย ชาย ชาว เป็นต้น

(ค) แบบ / พสสว / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระประสม เช่น เขีย ชัว เป็นต้น

(ง) แบบ / พสสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระประสม และตัวสะกด เช่น ขวย เขียว เขื่อย เป็นต้น

(4) การประสมสระกับพยัญชนะต้นควบเข้าเป็นพยางค์ในแม่ ก กา การกระจายของเสียงในพยางค์มีลักษณะดังนี้

แบบ / พพสว / ได้แก่การประสมพยัญชนะต้นควบกับสระเดี่ยว เช่น กรี, ตรี, ตรู เป็นต้น

(5) การประสมสระกับพยัญชนะต้นควบเข้าเป็นพยางค์ในแม่ กน กง กก กค กข และกม การกระจายของเสียงในพยางค์แบ่งออกได้เป็น 2 แบบดังนี้

(ก) แบบ / พพสวพ / ได้แก่การประสมพยัญชนะควบกับสระเดี่ยวและตัวสะกดตัว น, ง, ก, ค, ข และ ม เช่น กราน กรุง เกริก กรุก กรับ กราม เป็นต้น

(ข) แบบ / พพสวพ / ได้แก่การประสมพยัญชนะควบกับสระประสมและตัวสะกดตัว น, ง, ก, ค, ข และ ม เช่น เกรียน เกรียง เกรียก กรวด เกรียบ เกรียม เป็นต้น

(6) การประสมสระกับพยัญชนะต้นควบเข้าเป็นพยางค์ในแม่เกย การกระจายของเสียงในพยางค์ แบ่งออกได้เป็น 4 แบบดังนี้

(ก) แบบ / พพสว / ได้แก่การประสมพยัญชนะต้นควบกับสระเดี่ยว เช่น เกลล เป็นต้น

(ข) แบบ / พพสวพ / ได้แก่การประสมพยัญชนะต้นควบกับสระเดี่ยวและตัวสะกด เช่น กรุย กราย เป็นต้น

(ค) แบบ / พพสว / ได้แก่การประสมพยัญชนะต้นควบกับสระประสม เช่น กฉัว เกลือ เป็นต้น

(ง) แบบ / พพสวพ / ได้แก่การประสมพยัญชนะต้นควบกับสระประสมและตัวสะกด เช่น เกรียว เกลียว เป็นต้น

สรุปได้ว่า การประสมสระกับพยัญชนะทั้งที่เป็นพยัญชนะต้นเดี่ยว และพยัญชนะต้นควบ เข้าเป็นพยางค์ในคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร อาศัยเสียงพยัญชนะหน้าเป็นหลัก การกระจายของเสียงรวมทั้งสิ้น 8 แบบด้วยกัน ได้แก่ / พสว / , / พสวพ / , / พสว / , / พสวพ / , / พพสว / , / พพสวพ / และ / พพสวพ / ครบตามระบบของการกระจายของเสียงคำพยางค์เดี่ยว

2.5.3.2 การประสมสระ พยัญชนะ กับวรรณยุกต์ เข้าเป็นพยางค์ในคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร สรุปได้ดังนี้

(1) การประสมสระกับอักษร 3 หมู่ และวรรณยุกต์ในแม่ ก กา การกระจาย

ของเสียงในพยางค์ มีลักษณะดังนี้

แบบ / พสว / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยวและวรรณยุกต์ เช่น ซา ซ่า ซ้า, ชู ชู่ ชู้, ฝา ฝ่า ฝ้า เป็นต้น

(2) การประสมสระกับอักษร 3 หมู่และวรรณยุกต์ในแม่ กน, กง, กก, กค, กย และกม การกระจายของเสียงในพยางค์ แบ่งออกได้เป็น 2 แบบดังนี้

(ก) แบบ / พสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยว วรรณยุกต์ และตัวสะกด ตัว น, ง และ ม เช่น ขาน ข่าน ข้าน, ขาง ข่าง ข้าง, ขาม ข้าม ข้าม เป็นต้น

(ข) แบบ / พสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระประสม วรรณยุกต์ และตัวสะกด ตัว น, ง และ ม เช่น เขียน เขี่ยน เขียน, เขียง เขียง เขี่ยม เขี่ยม เขี่ยม เขี่ยม เป็นต้น

(3) การประสมสระกับอักษร 3 หมู่และวรรณยุกต์ในแม่เกย การกระจายของเสียงในพยางค์ แบ่งออกได้เป็น 4 แบบ ดังนี้

(ก) แบบ / พสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยว วรรณยุกต์ และตัวสะกด เช่น ขาว ขาว ขาว, ขาย ขาย ขาย เป็นต้น

(ข) แบบ / พสว / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระประสม และวรรณยุกต์ เช่น เขีย เขีย เขีย เป็นต้น

(ค) แบบ / พสวพ / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระประสม วรรณยุกต์ และตัวสะกด เช่น เขียว เขียว เขียว, เข้อย เข้อย เข้อย เป็นต้น

(ง) แบบ / พสว / ได้แก่การประสมอักษร 3 หมู่กับสระเดี่ยว และวรรณยุกต์ เช่น ขอ ขอ ขอ, ชื่อ ชื่อ ชื่อ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การประสมสระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ เข้าเป็นพยางค์ โดยไม่นับพยัญชนะต้นความ ในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารมีกรกระจายของเสียงรวม 4 แบบด้วยกัน ได้แก่แบบ / พสว /, / พสวพ /, / พสว / และ / พสวพ / ครบตามหลักของการกระจายของเสียงในคำพยางค์เดี่ยว

2.5.4 เสียงตัวสะกด

การสอนการแจกลูกและการนับอักษร 3 หมู่ ในตำราภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร เริ่มต้นด้วยตัวสะกดในแม่ ก กา, กน, กง, กก, กข, กฃ และเกษ ตามลำดับ ดังนั้นจึงจะพิจารณาพยัญชนะที่เป็นตัวสะกดในแม่ต่าง ๆ ตามหลักสัทศาสตร์ เพื่อที่จะศึกษาว่าการสอนการแจกลูกในตำราชุดนี้ได้ดำเนินไปตามลำดับชั้นแห่งธรรมชาติของเสียงหรือไม่อย่างไร

ตัวสะกดที่นำมาพิจารณาเป็นอันดับแรกได้แก่ ตัวสะกดในแม่กก แมกก และแมกข ทั้งนี้ก็เพราะเสียงพยัญชนะที่เป็นตัวสะกดทั้ง 3 อันได้แก่ / ก / / ค / และ / ข / นี้ ตามหลักสัทศาสตร์ถือว่าเป็นพยัญชนะที่มีเสียงชนิดเดียวกันคือ เสียงระเบิดไม่ก้องเบา (Voiceless unaspirated Plosive) และมีลักษณะเป็นเสียงกัก⁶¹ แต่เกิดจากอวัยวะในการออกเสียงต่างกัน กล่าวคือ / ก / เกิดที่เพดานอ่อน, / ค / เกิดที่ปุ่มเหงือก และ / ข / เกิดที่ริมฝีปาก⁶²

ดังนั้นเสียงพยัญชนะทั้ง 3 จะเกิดเรียงกันดังนี้ เรียงเข้า ข → ค → ก หรือ เรียงออก ก → ค → ข

การแจกลูกอักษร 3 หมู่ในตำราชุดนี้ เริ่มจากตัว ก ในแม่กก ตัว ข ในแมกก และตัว ข ในแมกข ตามลำดับ ซึ่งเรียงเสียงพยัญชนะทั้ง 3 ใดดังนี้ ก → ค → ข เป็นการเรียงออก ฉะนั้นการแจกลูกในแม่ทั้งสามจึงเป็นไปตามหลักสัทศาสตร์อย่างถูกต้องคือ เริ่มจากเสียงตัวสะกดที่เพดานอ่อนก่อน แล้วเลื่อนมายังตัวสะกดที่ปุ่มเหงือก และริมฝีปากตามลำดับ

ส่วนเสียงตัวสะกดในแม่กน แมกน และแมกม อันได้แก่ / น /, / ง / และ / ม / พยัญชนะทั้ง 3 นี้ต่างก็เป็นพยัญชนะเสียงเดียวกัน คือพยัญชนะนาสิก (Nasal)

⁶¹กาญจนา นาคสกุล เรื่องเดิม, หน้า 48.

⁶²ประสิทธิ์ กาพย์กลอน เรื่องเดิม, หน้า 71-72.

และเป็นเสียงก้อง⁶³ แต่เกิดจากอวัยวะต่างกัน คือ / ง / เกิดที่เพดานอ่อน, / น / เกิดที่ปุ่มเหงือก และ / ม / เกิดที่ริมฝีปาก

ดังนั้นเสียงพยัญชนะทั้ง 3 จึงเกิดเรียงกันดังนี้ เรียงเข้า ม → น → ง
หรือ เรียงออก ง → น → ม

แต่การแจกลูกในคำราชูคนเริ่มด้วยเสียงตัวสะกดในแมกนก่อน แล้วตามด้วยตัวสะกดในแมง และแมกม ตามลำดับ ซึ่งเรียงพยัญชนะทั้งสามได้ดังนี้ น → ง → ม ฉะนั้นการแจกลูกในแมทั้ง 3 จึงกล่าวจึงผิดหลักสัทศาสตร์ เพราะเริ่มที่เสียงตัวสะกดที่ปุ่มเหงือกก่อน แล้วย้อนกลับไปที่เสียงตัวสะกดที่เพดานอ่อน และข้ามไปยังเสียงตัวสะกดที่ริมฝีปากทีหลัง การออกเสียงตัวสะกดเช่นนี้ขัดกับหลักธรรมชาติของเสียง ซึ่งอาจจะมีผลให้ผู้เรียนออกเสียงลำบากและคงต้องใช้เวลาออกเสียงมากกว่าปกติด้วย

อนึ่ง กลุ่มพยัญชนะนาสิกอันได้แก่ / ม /, / น / และ / ง / กับพยัญชนะอัสสระ / ย / และ / ว / เป็นเสียงสะกดในพยางค์ที่ประสมด้วยวรรณยุกต์สามัญได้⁶⁴ เช่น คม กลืน บัง เรียว และ มวย เป็นต้น แต่พยัญชนะในกลุ่มเสียงกักอันได้แก่ / ก /, / ค / และ / บ / เกิดในพยางค์ซึ่งมีเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงเอก, โท และตรี⁶⁵ เท่านั้น เช่น ยัก (เสียงเอก) วอก (เสียงโท) ลับ (เสียงตรี) เป็นต้น

ดังนั้นการสอนการแจกลูกด้วยตัวสะกดจึงน่าจะเริ่มที่พยัญชนะนาสิกก่อน แล้วตามด้วยพยัญชนะในกลุ่มเสียงกัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

63 เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

64 เรื่องเดียวกัน, หน้า 99.

65 เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.